

Renmarkskommittén
N 2021:02

PM 15 – Anteckningar från möten med länsstyrelserna

Innehåll

Länsstyrelsen i Norrbottens län.....	2
Länsstyrelsen i Västerbottens län	7
Länsstyrelsen i Jämtlands län	14
Länsstyrelsen i Dalarnas län	23
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	26

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Kommitténs sekretariat uppfattade att deltagaren från länsstyrelsen framförde bland annat följande.

Övergripande

I länet finns 32 samebyar. Av dessa är 8 koncessionssamebyar, 9 är skogssamebyar och 15 är fjällsamebyar. Högsta tillåtna renantal i vinterhjord är 156 500 renar.

Om rovdjur

Flera av skogssamebyarna bedriver sin verksamhet under svåra förhållanden. Det är mycket rovdjur i skogarna och intrången på renbetesmarkerna ökar.

Rovdjur måste finnas, men det måste också säkerställas att det finns lösningar som gör att rennäringen samtidigt fungerar. Några samebyar har i det hänseendet prövat att ha renkalvar i hägn för att skydda dem mot rovdjursangrepp. Konsekvensen av att kalvarna hölls tätt blev dock att sjukdomar snabbt spreds i hjorden.

Ett grundläggande problem är också att rennäringen själv får bära kostnaden för rovdjursangreppen. Och det handlar inte bara om rena pengar utan också om kostnader för administration kring skyddsjaktsansökningar, stress kring rovdjursangrepp osv.

Om forskning

Ett annat problem handlar om att forskning ifrågasätts. T.ex. ifrågasätter exploatörer att björn river och äter renkalvar och att renar störs av vindkraftverk. Det handlar om att man inte vill ta forskningen till sig.

Om behovet av förebyggande åtgärder

Det finns ett behov av att satsa på förebyggande åtgärder. Ett sådant exempel handlar om att Trafikverket behöver bli bättre på att sköta underhåll av viltstängsel. Det skulle också behövas ett stopptal beträffande sammansättningen av renhjorden som inkluderar hur liten en renhjord får vara.

Om rennärningen som riksintresse

Som en allmän utgångspunkt är det av stor vikt att rennärningen som ett riksintresse bevakas i samhällsplaneringen.

Om avtal mellan samebyar och exploatörer

Det händer att en sameby tecknar ett avtal med en exploatör. Innebörden är att exploateringen accepteras mot att samebyn ges ersättning för intrånget.

Ett intrång i en sameby påverkar dock inte sällan också andra samebyar. Detta eftersom en exploatering av renbetesmark ofta får till följd att renarna går in på angränsande samebyars marker och betar av eller trampar ner betesmark där. Detta kan leda till konflikter mellan samebyar.

Värt att notera är också att den ersättning som lämnas utgår till de samer som lever nu. Intrånget på marken påverkar dock generationer.

Om förelägganden vid vite

Att tillämpa vitesbestämmelsen i 71 § rennäringslagen (RNL) är en svår uppgift för länsstyrelsen. Vitesbestämmelsen innebär att om renar uppehåller sig utanför renskötselområdet eller på mark under tid då renskötsel inte får bedrivas där, kan länsstyrelsen på framställning av den som därigenom lider skada eller olägenhet av någon betydelse vid vite förelägga samebyn att föra bort renarna. Det är en problematisk uppgift för länsstyrelsen att kontrollera att det inte finns renar där de inte ska vara och om någon lider skada av det. Det finns ett pågående vitesärende, där renar har blivit kvar på en ö i skärgården.

Om länsstyrelsens dubbla roller

Länsstyrelsen har två roller vad gäller upplåtelse ovan odlingsgränsen på den mark som står under statens omedelbara disposition. En som företrädare för staten och en som myndighet för rennärningen.

Som företrädare för staten förvaltar länsstyrelsen nyttjanderätter inom länets gränser. I detta ingår en bedömning av om upplåtelsen är lämplig.

Som myndighet för rennärningen har länsstyrelsen samtidigt att pröva länsstyrelsen om upplåtelsen kan ske utan olägenhet för renskötsel enligt 32 § RNL.

Att balansera mellan dessa uppgifter är inte helt enkel. Särskilt svårt kan det bli vid avvägningar som rör mark nedanför odlingsgränsen. Där kan t.ex. en sällsynt grodart tillmätas större betydelse vid en upplåtelsebedömning än konsekvenserna för rennäringen.

Ovanför odlingsgränsen, på åretruntmarkerna, utgör renskötseln ett starkare intresse. Intrång i marken kan då förenas med vissa villkor som att exempelvis stänga av vindsnurror under vissa tider för att tillgodose rennäringen.

Om småviltsjakt

När Girjasdomen meddelades stängde länsstyrelsen under samma förmiddag möjligheterna att genom länsstyrelsen lösa jaktkort för småviltsjakt på Girjas byområde. Länsstyrelsen har inte uppfattat att det finns någon lokal kritik gällande Girjas ställningstagande att bara upplåta jakt till Ortsbor utan det har fungerat bra med småviltsjakten på Girjas område efter domen.

Småviltsjakten är dock mycket viktig för länet så skulle den begränsas helt så skulle det medföra problem – småviltsjakten är en anledning för många att bosätta sig och att bo kvar i länet.

När det gäller förvaltningen av småviltsbestånden så finns det ingen anledning att tro att inventeringen av småvilt, ripor, inte skulle fortsätta även om fler samebyar tillerkändes ensamrätt till upplåtelse av småviltsjakt och fiske likt Girjas. Det är i dagsläget en särskild person som utför inventeringen av ripor i alla länen och uppdraget till denna person torde kunna fortgå.

Om älgjakt

Tilldelningen av älg vid älgjakten sker efter förslag från en älgförvaltningsgrupp. Jaktupplåtelseerna löper per jaktår. Det finns sex älgförvaltningsområden i länet, 42 älgskötselområden, 190 viltvårdsområden och ca 1 000 jaktlicenser.

I många ortsbolag ingår samer och de får då dubbel jakträtt.

I älgförvaltningsområdena tas planer för förvaltningen fram. För Starens fastighetsverk som bedriver skogsbruk ovan odlingsgränsen är det viktigt att tilldelningen av älgar skjuts av. Under covid 19-pandemin sköts dock färre

älgar än tilldelning på grund av svårigheter att sälja köttet. Detta medförde att stora betesskador på skogen vilket resulterade i skyddsjakt.

Länsstyrelsen arbetar med jaktidsfönster för att älgarna ska skjutas på rätt ställe och i rätt tid. Jakttiden har numera förlängts, vilket stör renskötseln. Även lösa hundar som driver renar under jakt är ett stort problem. Det är inte tillåtet att ha hunden lös under jakten på områden där renskötsel bedrivs och länsstyrelsen beviljar inga undantag från detta. Polisen behöver ta anmälningarna om skadade renar på större allvar.

Skulle samebyar tillerkännas en ensamrätt för upplåtelse av älgjakt så krävs en förvaltning kring jakten. Älgjakt går inte i det hänseendet att jämföra med småviltsjakt. Det är fler problem med olyckor, skogsskador, avskjutning mm. och en övergripande förvaltning behövs.

Om koncessionsrenskötsel

Koncessionsrenskötseln som regleras i 85 § rennäringslagen har inneboende problem. Koncessionsinnehavarna, som enligt lag ska vara samer, har ofta en otrygg situation och omfattas ofta vare sig av anställningsskydd gentemot samebyns medlemmar, som alltså ofta inte är samer. Skär det sig mellan styrelsen och innehavaren kan innehavaren bli av med sin renskötselrätt såväl som sin inkomst. Det är nämligen samebyarna som fattar beslut om ersättning, även om länsstyrelsen beslutar om själva koncessionen och om antalet skötesrenar.

Ett annat problem är att alla markägare inte har skötesrenar eller är medlemmar i en sameby. Det kan medföra konflikter mellan koncessionsinnehavaren och dem som har skötesrenar på ena sidan och andra markägare på andra sida.

Förhållanden i olika koncessionssamebyar kan se väldigt olika ut. I vissa byar är det sjätte eller sjunde generationen med renar och i de byarna fungerar det bra. De problem som har funnits i länet är ofta personrelaterat.

Koncessionsinnehavarna har ingen egen fackförening och är väldigt ensamma och utlämnande. Det finns ett behov av att se över villkoren för innehavarna men inte att avskaffa koncessionen.

Besluten om koncession tas vart femte år. Det har alltid varit så då länsstyrelsen bedömningen är att tio år är för lång tid. I något enstaka fall så

har koncessionsbeslutet löpt på två år, men då har det berott på att koncessionsinnehavaren ska gå i pension eller liknande. Tillstånden kan förenas med villkor som är riktade mot innehavaren av koncessionen.

Länsstyrelsen samlar ordföranden i koncessionsbyarna med jämna mellanrum men de träffar inte koncessionsinnehavarna.

Deltagaren från Länsstyrelsen i Norrbottens län har fått ta del av anteckningarna och har getts möjlighet att komma med synpunkter på innehållet.

Länsstyrelsen i Västerbottens län

Kommitténs sekretariat uppfattade att deltagarna från länsstyrelsen framförde bland annat följande.

Övergripande

Ett grundläggande problem för länsstyrelserna uppfattas vara att det inte någon sammanhållen rennäringspolitik från statens sida. Inte heller finns några tydliga politiska ställningstaganden eller uppsatta mål när det gäller rennäringen. Det gör att länsstyrelserna har ett begränsat underlag och saknar stöd i de avvägningar som ska göras mellan rennäringen och andra intressen.

En sådan grundläggande oklarhet rör när renskötseln ska ses som en näring och när den snarare är att betrakta som en kulturbärare.

Rennäringslagen upplevs som föråldrad och preciseringar eller ändringar behövs på flera områden, bland annat i fråga om jakt, koncessioner och maxantal för renar.

När det gäller konfliktnivåerna mellan ortsbefolkning och samebyar så har dessa på ett generellt plan inte varit lika höga i Västerbotten som i Norrbotten. Det har varit och är fråga om en relativt väl fungerande samexistens. Det kan till viss del bero på att samebyarna i Västerbotten är färre och större än i Norrbotten. Att de är större handlar om att de västerbottniska samebyarna både har fler renar per by och större arealer, vilket medför att de kunnat släppa mer av marken till annat. Dessutom är de allra flesta renägare i Västerbotten heltidsaktiva inom rennäringen, medan de norrbottniska samebyarna ofta har flera medlemmar som äger ett fåtal renar som sköts av någon annan, eller som arbetar deltid som renskötare.

Om jakt och fiske

I Västerbotten kan statens mark ovanför odlingsgränsen anses som ägd av Statens Fastighetsverk. Marken förvaltas dock av länsstyrelsen.

Länsstyrelsens uppfattning är att gällande rättsläge innebär att marken tillhör staten. Detta ifrågasätts dock från samebyarnas håll.

Länsstyrelsen uppfattar det som tydligt att statens inställning har varit att jakträtten på de marker som staten förvaltar tillkommer staten. Under 90-

talet uppläts jakten genom att licenser skrevs till länsstyrelsen som jaktlag på statens marker ovan odlingsgränsen inom länet sedan fick dela på.

Länsstyrelsens tolkning av Girjasdomen är att den gäller för Girjas sameby med den platsens särskilda förutsättningar. Domen kan inte översättas direkt till Västerbottens förhållanden.

I Västerbotten kan upplåtelse och fördelning av jakträttigheter på mark under länsstyrelsens förvaltning beskrivas enligt följande.

Älgjakten delas in i samebyjakt, Ortsbojakt och privat jakt. Västerbotten är det län som har flest bosatta i fjällområdet. Det finns också vägar upp i fjället, vilket underlättar framkomligheten. Därtill har Västerbotten störst andel privat mark inom renbetesområdena. Det är därför svårare att separera samebyjakten från Ortsbojakten än vad som är fallet i andra län.

I dagsläget upplåter länsstyrelsen 70 procent av den älgproduktiva marken under statlig förvaltning till Ortsbojakt. Det är en hög andel jämfört med andra län. Samtidigt har man dock skurit ned Ortsbojakten i tid till 22 dagar. Under övrig tid tillkommer jakten samebyarna.

Detta har fungerat bra fram till de senaste åren. Särskilt efter Girjasdomen uppfattas det som att samebyarna har flyttat fram sina positioner genom att jaga även under de 22 dagarna när Ortsbojaktlagen jagar. Två samebyar har också begärt att länsstyrelsen helt ska sluta upplåta jakt inom samebyarnas områden.

En grov uppskattning av fördelningen av älgjakten inom länet är att samebyarna har 23 %, Ortsbor 35% och privata markägare 43%. Detta har ansetts vara en rimlig fördelning utifrån andel personer som jagar. Systemet har också fungerat i förhållande till köttuttag för eget bruk. Numera säljer dock samebyarna älgkött i högre grad, och älgjakten har därmed blivit en viktigare sidonäring. Samebyarnas inställning är att de bör tilldelas 50 % utifrån sina markrättigheter.

När det gäller småviltsjakten började antalet jägare växa i början av 2000-talet och eskalerade efter 2008, när utländska jägare började tillåtas. Det höga jakttrycket blev ett problem och kvotgränser infördes därför, efter överenskommelse mellan länen.

Dagens system är uppbyggt i samråd mellan samebyarna, länsstyrelserna, ripforskare med flera och har utvärderats av Jordbruksverket i en särskild rapport. Småviltsjakten är viktig för besöksnäringen, vilket i sin tur skapar arbetstillfällen. Klimatförändringarna gör också att jaktsäsongen sannolikt kan förlängas.

I förhållande till rennäringen fungerar småviltsjakten så att avstämning sker med samebyarna var femte dag. Samebyn informerar då om var renarna befinner sig, varvid det området avlyses från jakt. Jaktområdena bestäms alltså fem dagar i förväg.

Försök till ökad lokal förvaltning har gjorts genom den så kallade Ammarnäsmodellen, som numera är permanent. Genom modellen samarbetar berörda samebyarna och kommunen för att kunna göra avlysningarna ännu mer precisa. Ammarnäsmodellen innebär alltså en tätare dialog mellan rennäring, markägare, älgjägare och småviltsjägare och har haft goda resultat.

När det gäller privat ägd mark behöver samebyn rättsligt sett inte rådfråga markägaren innan man jagar. Tidigare har rådfrågning ändå skett, vilket har fungerat bra. Under senare tid har det dock gjorts vissa markeringar från i vart fall en sameby, enligt uppgift har det då skett genom att samebyn har gått in och jagat utan tidigare avstämning.

När det gäller fiske utgör nästan hälften av vattnen under länsstyrelsens förvaltning av så kallade undantagsvatten. I dessa får endast den sameby som finns i området fiska. Därutöver har samebyarna rätt att fiska även i övriga vatten inom sina byområden. I de övriga vattnen bedrivs även ortsbofiske, fjällägenhetsfiske och sportfiske. Endast en bråkdel av potentialen som finns upplåts till sportfiske. Detta område kan alltså komma att öka rejält i framtiden.

Upplåtelseintäkterna delas i praktiken på tre lika stora delar mellan samebyn, samefonden och länsstyrelsen. Det handlar totalt om tre–fem miljoner kr totalt varje år. Det är alltså fråga om en betydande summa. Denna behövs också, då länsstyrelsens administration kring upplåtelseerna är stor. Det är genom upplåtelseintäkterna som administrationen finansieras. Skyddsjakt finansieras däremot inom ramanslaget.

Oavsett den juridiska bedömningen av upplåtelseätten så krävs en förvaltning kring upplåtelseerna. Förvaltningen är också kopplad till tillsynsfunktionerna.

En jämförelse kan göras med älgjakten – bara för att man äger marken bestämmer man inte helt över jakten. Till exempel beslutas om kvoter, med syftet att ha kontroll över älgstammen. Det är alltså inte möjligt att endast reglera en upplåtelseätt, utan det måste finnas ett ansvar för att resursen tas ut på ett ansvarsfullt sätt. Det kan handla om att skogen inte ska förstöras på grund av för många älgar eller att ripstamman inte ska minska alltför mycket. Denna förvaltning hanteras lämpligen av länsstyrelsen, som har en vana att ha flera olika roller och uppdrag parallellt, i egenskap av prövningsmyndighet, utvecklingsmyndighet, markförvaltare och naturvårdsförvaltare.

Det finns också klara stordriftsfördelar med att ha uppgifter samlade. I länsstyrelsens nuvarande tillsyn ingår bland annat inventering, information och administration. Det innebär till exempel att en och samma viltvårdare kan utföra olika arbetsuppgifter vid en och samma tillsyn. En inventering av viltstammen kan till exempel innebära att man träffar på ett svartbygge och så vidare.

Länsstyrelsen i Västerbotten har också den fördelen att man utöver förvaltningsexpertisen också har en stark koppling till universitetet. Det är viktigt att förvaltningen även fortsättningsvis utövas på vetenskaplig grund.

Om andra upplåtelse

Upplåtelsefrågor rör, utöver jakt och fiske, även byggnader och andra anläggningar, arrangemang (till exempel tävlingar), arrenden och annan nyttjanderätt (till exempel skidliftar). Totalt handlar det om 40–50 ärenden per år inom samebyarnas områden. Uppskattningsvis en tredjedel av dessa rör nya ansökningar, medan övriga rör förlängning eller förändring av befintliga upplåtelse.

Villkoret ”utan avsevärd olägenhet för renskötseln” i 32 § RNL vållar bekymmer. Vid ansökningar om förändringar som inte innebär annan markanvändning brukar länsstyrelsen inte fråga samebyarna, men de har nu börjat kräva det. När samråd sedan sker säger de vanligtvis nej. Länsstyrelsen

anser dock alltjämt att om markanvändningen inte ändras så vållas inte "avsevärd" olägenhet.

Ett särskilt problem utgörs av jordbruksarrenden inom renskötselns åretruntmarker, som inte längre används på avsett sätt och kan orsaka stora kostnader för länsstyrelsen. Från länsstyrelsens sida vore det önskvärt om dessa arrenden avvecklades och i stället togs över genom köp. En avveckling kan dock endast ske med samtycke från arrendatorn.

Om prövningar enligt miljöbalken

Det finns också oklarheter när det gäller kopplingen mellan rennäringslagen och miljöbalken. Vad ska till exempel anses vara allmänt respektive enskilt intresse enligt miljöbalken när det gäller rennäring?

Numera händer också att ersättningskrav av mer enskild karaktär framförs av renskötare i miljöprövningsprocessen. En sådan hantering skulle dock innebära att renskötarens krav hanteras på ett annat sätt än andra enskilda som påverkas av en upplåtelse. Det är helt rimligt att man ska få ersättning för sin skada, men det kan ifrågasättas om sådana krav ska hanteras inom ramen för miljöprövningen. Det skapar problem för länsstyrelsen inte minst i egenskap av tillsynsmyndighet, då det är svårt för myndigheten att kontrollera specifika överenskommelser, till exempel att ett vindkraftsbolag har utgett överenskommen ersättning i form av x antal lådor foder eller ett visst verktyg.

När det gäller själva processen upplevs det ibland som svårt att få uppgifter från samebyarna. Det kan till exempel röra rennäringsplaner med uppgift om vilka områden som är känsliga, vilka som används mindre och så vidare. Det gör det svårare att bedöma och väga olika riksintressen mot varandra.

Även deltagandet i processen har förändrats och samebyarna deltar numera ofta först när det kommer till domstolsförhandlingar. Detta kan göra det svårare att tidigare i processen fatta välgrundade beslut, på basis av relevant underlag från samebyn. Denna utveckling kan till viss del bero på en stämningförändring efter Girjasdomen, men det har också att göra med att exploateringen ökar, inte minst inom vindkraft och infrastrukturutveckling. Vissa samebyar är hårt ansatta av denna typ av exploateringar, vilket gör det förstående om konfliktytan ökar.

Det vore enligt länsstyrelsen önskvärt om Sametinget tog ett större ansvar i prövningsprocesser när det gäller bedömningen av hur markanvändningen påverkas av viss verksamhet, till exempel genom egna bedömningar och tolkningar av olika riksintressen. Nu upprepar Sametinget i stort sett bara vad samebyn i fråga säger.

Om situationen för samer utanför samebyarna

Det är svårt att skilja på rättigheter mellan samer och icke-samer, i och med att bofasta i hög grad har samiskt släktskap i olika grad. Även uppdelningen mellan samer i och utanför samebyar är problematisk. Det kan till exempel uppkomma frågor om medlemskap i samebyarna, eftersom det inte finns förteckningar eller liknande. Det finns inte heller någon rättslig ordning för prövning av medlemskapet i en sameby.

Ett exempel på konflikt är det medialt uppmärksammade fallet då en kåta brändes ned av myndigheterna inom ett naturreservat på strandskyddad plats. En sådan kåta får byggas för rensköttsel, men hade i aktuellt fall byggts av en icke renskötande samisk kvinna, som menade att hennes släkt haft en kåta på platsen historiskt och att hon därmed hade rätt att bygga den grundat på tidigare generationers rätt. Samebyn i området höll dock inte med och stod alltså inte bakom bygget. Fallet är även ett exempel på när en striktare lag tillämpas, till exempel just gällande naturreservat eller strandskydd, i stället för rennäringslagen som upplevs som snårig.

Övrigt

Rollfördelningen mellan länsstyrelserna och Sametinget behöver klargöras och i vissa delar förändras. Några exempel rör vem som ska besluta om maxantal renar, förlängd betestid, fastställelse av flyttningsväg och renräkning. I vissa delar är alla överens om att uppgifterna ska flyttas över till Sametinget, i andra delar vill länsstyrelsen att de ska flyttas över men Sametinget har en annan uppfattning. Om uppgifter flyttas över till Sametinget är det samtidigt viktigt att datainsamling hänger med, så att materialet är tillgängligt för forskningen med flera.

Reglerna om maxantal renar behöver även i övrigt ses över och klargöras. I dag krävs fler renar per renskötare för att gå runt, bland annat på grund av ökade transportkostnader och ökade kostnader till följd av klimatförändringarna. Maxantalet blir därför problematiskt. Från samebyars håll har det gjorts gällande att länsstyrelsen inte enbart har ett ansvar för att

tillse att maxantalet inte överskrids, utan även för att maxantalet ska kunna hållas, till exempel genom begränsning av annan verksamhet.

En tydligare reglering behövs när det gäller renvaktarstugor. I dagsläget används sådana ofta som fritidshus och uthyrning förekommer. Det behöver inte vara obefogat eller fel, men behöver regleras tydligare.

Deltagarna från Länsstyrelsen i Västerbottens län har fått ta del av anteckningarna och har getts möjlighet att komma med synpunkter på innehållet.

Länsstyrelsen i Jämtlands län

Kommitténs sekretariat uppfattade att deltagarna från länsstyrelsen framförde bland annat följande.

Övergripande

I Jämtland finns åtta kommuner, varav fem är fjällkommuner. I princip hela Jämtlands yta är renskötselområde. Närheten till södra Sverige gör området speciellt i förhållande till övriga renbeteslän. Besöksstrycket är väsentligen högre och tillgängligheten till fjällen större. Länet utmärker sig också genom antalet fjällägenheter. Som en jämförelse finns två fjällägenheter i Girjas samebyområde, medan Jämtlands län har haft 100.

Inom länet finns dock vissa skillnader, särskilt mellan områdena söder respektive norr om E14. Turismen och jaktstrycket är generellt sett större söder om E14.

I länet finns elva samebyar. Dessutom sköter Länsstyrelsen i Jämtlands län provningar enligt rennärlagen för Dalarnas län, där Idre nya sameby har sitt byområde.

Till skillnad från förhållandena i övriga renbeteslän ligger stora delar av vinterbetesområdena i Jämtlands län på privat mark. På vinterbetesmarkerna är gränserna mellan de olika samebyarnas områden inte fastställda. Detta ställer ibland till det vid exploatering, eftersom exploatörer inte vet vilken sameby man ska vända sig till, och kan i samband med rovdjursinventering skapa både oklarheter och stridigheter kring vilken sameby som ska ersättas för en förnyring.

Om turism och allemansrätt

Turismen är viktig för länet, men den ökande turismen innebär också ett ökat slitage på marken. Traditionellt har konfliktytan med renskötseln främst gällt sommaren, men säsongerna möts nu alltmer. Som exempel har topptursfärder ökat i omfattning och dessa genomförs främst i april/maj, vilket sammanfaller med kalvningen. Samtidigt påverkar klimatförändringarna renarnas flytt mellan vinterbete och åretruntmarker.

En vanlig orsak till störningar i renskötseln är personer som på olika sätt utövar sin allemansrätt. Länsstyrelsen kan inte ingripa mot ett sådant nyttjande av naturen, även om det kan vara mycket störande för renarna.

Guidade turer, cykling på fjällen, kanotfärder och kiting på skidor är exempel på aktiviteter som kan störa renarna och splittra renhjorden. I förhållande till andra djur finns möjligheten att bilda skyddsområden, med innebörden att allmänhetens tillgång till området kan begränsas under särskilt känsliga perioder. Någon sådan möjlighet finns dock inte för att skydda tamdjur, vilket inbegriper renen.

Konfliktytan med allemansrätten är tydlig, inte minst runt de populära fjällstationerna Sylarna och Blåhammaren, där avtalen med Svenska Turistföreningen måste förnyas under 2023. Hittills har samebyn i området motsatt sig förnyade avtal. Naturvårdsverket tillsammans med Länsstyrelsen har försökt att bilda en nationalpark i detta område för att få bättre möjligheter till informationsspridning och leder som i högre grad kan kanalisera turismen samt för att få större möjligheter att införa restriktioner. Två berörda samebyar var positiva till detta, men en sameby motsatte sig planerna. En anledning till att projektet inte blev av var att rennäringen inte kunde stå som uttryckligt syfte vid bildandet av nationalparken, eftersom syftet enligt gällande reglering i miljöbalken måste avse naturvärden. Det fanns även en oro för att bildandet av en nationalpark skulle innebära ett ännu högre besöksstryck. I dagsläget finns dessvärre inte någon långsiktig plan för området.

I sammanhanget kan nämnas att en grusväg upp till Storulvån, som tidigare inte var farbar under tjällossningen på vårvintern, numera har asfalterats av Trafikverket och gjorts till allmän väg (väg 109). Många använder vägen för toppturer. Konsekvensen är ett än högre besöksstryck och att trafik går upp på fjället även under den känsliga kalvningsperioden på vårvintern. Länsstyrelsen har velat stänga vägen under kalvningen, men fått avslag på grund av att det är fråga om en allmän väg. Möjligen hade det funnits större utrymme för en stängning om området hade varit klassat som nationalpark.

Länsstyrelsen uppfattar att det som på ett generellt plan stör renarna mest är det ökade trycket, att så många söker sig till området. Vissa aktiviteter är dock särskilt störande i sig, såsom cykling och kiting på skidor. Med cykling kan människor ta sig runt i större områden. Cyklarna rör sig också snabbt, vilket skrämmer renarna. Även kitesurfning på fjället skrämmer renarna, eftersom de uppfattar seglet som en rovfågel. Seglet syns dessutom från mycket långt håll. Från länsstyrelsens sida har man försökt meddela förbud mot kitesurfning på vissa platser. Förbudet upphävdes dock vid

överprövning med motiveringen att allemansrätten hindrar ett sådant förbud. Däremot har länsstyrelsen en ny policy som inte tillåter fri elcykling på renbetesfjällen. Eftersom elcyklar drivs med motor är elcykling inte allemansrättsligt baserad, utan kräver markägarens tillstånd.

Även helikopterturer upp på fjället stör renarna. Helikopter används i hög utsträckning bl.a. för att få upp förnödenheter till fjällstationerna men också för att till exempel transportera upp turister som vill kunna skida ner från toppen eller jägare som vill jaga ripa.

En positiv trend i sammanhanget är den allt bättre informationsspridningen på sociala medier. På många turistsidor och i många grupper på Facebook finns nu information om till exempel kalvningstider och var renhjordarna befinner sig. Detta är av stor betydelse eftersom många störningar sker av okunskap; de flesta fjällbesökare vill göra rätt. Å andra sidan innebär tips och delningar på sociala medier också att turismen styrs till några få ställen som därmed blir överbesökta.

Om jakt

Jakttrycket är högt i Jämtland, särskilt i början av säsongen. 80 procent av jakten genomförs under de första veckorna, varefter många jägare åker vidare i takt med att jaktsäsongen börjar även i andra delar av landet. I Jämtland händer det att avlysning sker på grund av för högt jakttryck; motsvarande är långt mindre vanligt i till exempel Norrbotten.

Småviltsjakten har ökat över tid, vilket också innebär ett ökat tryck på området. Länsstyrelsens erfarenhet är att samebyar i allt högre grad upplever jakten som en störning av renskötseln. Under det senaste året har utvecklingen gått mot att samebyar begärt avlysning under långa perioder av i princip hela samebyns område. Tidigare skedde inga avlysningar utöver cirka tre veckor för samebyns egen älgjakt.

Utöver själva jakten uppfattar samebyarna länets hundträningsområden, där fågelhundar tränas inför ripjakten, som ett stort problem. Till skillnad från jaktområden är hundträningsområden öppna hela säsongen eftersom de inte avlyses på grund av jakttryck. Samebyarna erfar att renarna störs av denna träning och en sameby har därför både överklagat Länsstyrelsens beslut om upplåtelse av småviltjakten och därefter begärt avlysning av alla hundträningsområden inom samebyns område under hela säsongen.

Även i övrigt upplevs jakthundar vara ett problem, då många hundar saknar renvana. Länsstyrelsen har varit i dialog med Jordbruksverket, i vars föreskrifter det föreskrivs att hundarna i fråga måste vara ”ren-rena”. Det har tidigare funnits möjligheter att testa hundar under kontrollerade former i ett speciellt hägn, men denna möjlighet finns inte idag. En översyn av föreskrifterna är behövlig.

I länsstyrelsens rättstillämpning upplevs rekvisiten ”avsevärd olägenhet för renskötseln” i 32 § rennäringslagen och ”olägenhet av betydelse för rennäringen” i 3 § rennäringsförordningen som oklara. När det gäller konkret renskötselarbete såsom samling, skiljning och höstslakt står det relativt klart när olägenhet uppstår som motiverar avlysning. Svårare är det med exempelvis betesro som argument för avlysningar. Under 2020 var vintern svår med omfattande rovdjursangrepp, vilket följdes av en sen vår med stora kalvförluster. När sommarturismen sedan ökade på grund av Coronapandemin gjordes bedömningen att betesron stördes, sett mot bakgrund av året som helhet. Med andra ord gjordes en slags kumulativ bedömning. Det råder dock viss osäkerhet om detta är en korrekt tillämpning av regleringen, eller om det endast är den enskilda aktiviteten (exempelvis en jakt) som ska bedömas utifrån olägenheten för renskötseln. Lagen upplevs som ett trubbigt och otydligt verktyg i dessa sammanhang,

I år var det en mer gynnsam vinter och vår, vilket talar för att störd betesro i normalfallet inte kommer att kunna motivera avlysning under förevarande jaktsäsong.

I prövningen av avlysningsansökningar finns ett behov av större tillgång till objektiva fakta och forskning. Det upplevs i vissa fall vara svårt att få underlag från samebyarna, samtidigt som jägarkåren efterfrågar mer utförliga beslutsmotiveringar från länsstyrelsens sida. Förra året försökte länsstyrelsen inhämta information genom bland annat egna flygningar för att se var renarna befann sig. Vid sådana flygningar ser man dock endast cirka tio procent av renarna. De renar som är försedda med GPS är ett bättre hjälpmedel, när länsstyrelsen får ta del av exempelvis skärmdumpar som visar var dessa befinner sig. En sådan förfrågan möts ibland av reaktionen från samebyarna att länsstyrelsen visar bristande tillit. Men länsstyrelsen måste på ett objektivt sätt kunna motivera sina beslut för utomstående.

Inför årets säsong har länsstyrelsen utarbetat en ny policy för behandling av avlysningsansökningar med tydligare handläggningsrutiner. Tanken är att mer konsekvent efterfråga underlag vid ansökningar om avlysning för att därigenom kunna fatta bättre motiverade beslut.

En annan sak är att vissa beslut även fortsatt kommer att behöva fattas med kort framförhållning. Det går inte att bedöma hur en renhjörd sannolikt kommer att röra sig inom ett visst område förrän relativt kort tid i förväg.

Även rekvisitet ”besvärande intrång i rätten till jakt och fiske” i 32 § rennäringslagen upplevs som svårt att tillämpa. Det är numera frekvent att samebyar begäravlysning när de själva är ute och jagar älg, för att det inte ska röra sig för många människor i området. Begäran sker av såväl säkerhetsskäl som störningsskäl. Enligt länsstyrelsens bedömning är det i första hand jägarens ansvar att se till säkerheten i förhållande till andra som kan röra sig i området, vilket kan handla om såväl andra jägare som bärplockare och andra allemansrättare. Detta ansvar regleras i jaktlagstiftningen. Länsstyrelsen har dock möjlighet att kunna avlysa delar av områden vid samebyars älgjakt, till exempel genom att avlysa dalgångar medan toppområdet är öppet för ripjakt i jaktområden som belagts med ”raster” i bokningssystemet. Det händer även att hela jaktområden avlyses under begränsade perioder för samebyarnas egen älgjakt.

Det är endast samebyarna som kan överklaga länsstyrelsens beslut i fråga om avlysning. Det är därmed i praktiken endast avslag som överklagas. När regeringen sedan ska pröva överklagan har dock avlysningsperioden i regel passerat, och det har förekommit att överklagandet då avskrivs såsom inte längre aktuellt. För länsstyrelsens del vore det önskvärt att få vägledning genom att överklagade beslut överprövas av regeringen, även i de fall då tiden för avlysning har passerat. Den senaste tiden har inhibition visserligen begärts i samband med flera överklaganden, men handläggningen hos regeringen upplevs alltjämt som långsam.

När det gäller älg- och björnjakt sker knappt 50 upplåtelser och utfärdas ett hundratal jaktgästtillstånd årligen. Upplåtelseerna är närmast statiska på så sätt att inga nya tillkommer – i praktiken har upplåtelseerna varit desamma de senaste 30 åren. Det innebär också att i princip inga upplåtelser görs till utomstående, utan enbart till dem som bor i området och deras nätverk.

Kravet på koppling till området är en policy sedan länge, då det anses svårt att motivera att samebyarna ska behöva tåla annan jakt. Detta är dock en skillnad mot småviltsjakten, som ju är ”öppen” för alla och där ingen förtur ges till ortsbefolkningen. Förturen för vissa enligt de så kallade NAS-reglerna (reglerna om närmare anknytning till Sverige) inom småviltsjakten gäller endast till 15 september.

Tillämpningssvårigheterna när det gäller rekvisiten i 32 § rennäringslagen gäller även älg- och björnjakten. Dessutom uppstår ibland problem i beslutsgången vid ansökan om jakttillstånd. Länsstyrelsen har ett strikt system där först till kvarn gäller vid ansökan. Samebyar upplevs ibland ha en mer informell beslutsgång, där samebyn redan innan jägaren skickat in ansökan om jakttillstånd har bestämt sig för vilka som ska få jaga och inte, med hänvisning till att de på förhand godkända är så många som det finns plats för. Detta kan i vissa fall innebära svårigheter för länsstyrelsen att motivera avslagsbesluten. Länsstyrelsen ser vid uppföljning av inrapporterad avskjutning att det i flera av samebyarna finns utrymme att skjuta betydligt mer älg, i flera fall mer än dubbelt så många som samebyarna rapporterar skjutna. Låg avskjutning innebär att det finns utrymme för ett högre jakttryck, exempelvis från jägare som ansökt om jaktupplåtelse.

Beslut om upplåtelser av jakt kan enbart överklagas av samebyar. Det innebär att jägarna inte kan överklaga avslagsbeslut, men däremot kan samebyarna överklaga beslut om upplåtelser av jakt.

Jämtland är rovdjurstätast i landet och en omfattande skyddsjakt sker för rennäringens skull, särskilt på varg. En tredjedel av alla björnar i Sverige finns i länet. Skyddsjakten på rovdjur kommer i konflikt med EU-regler eftersom det inte finns något i EU-rätten som tillåter Sverige att göra undantag från att ha varg i renskötselområdet.

Om fiske

Fiskekort i länet är öppna att lösa för alla. Antalet fiskedygn ligger stabilt på ca 20 000 per år.

Jämtland skiljer sig från andra län när det gäller upplåtelsestider för fisket. Fiskekort gäller 1/11–30/4 och 15/6–15/9. Däremellan, bland annat under kalvningstiden, är det stängt för fiske. Fisket kolliderar därmed i mindre mån med rennäringen och relativt få avlysningar sker. Under förra året gjordes

endast två avlysningar, en av förvaltningsskäl och en för att minska antalet människor i området av hänsyn till renskötseln.

Klimateffekterna gör dock att förhållandena håller på att förändras. I våras fick en avlysning göras för både skoterled och fiske, då renarna började gå till fjälls tidigare än vanligt på grund av den tidigare våren. Det kan därför framöver bli aktuellt att ändra tiderna.

Det finns ett 30-tal skattefiskevatten i länet. Länsstyrelsen har kännedom om vilka de är, men däremot inte om samtliga som har fiskerätt i dessa vatten. Ursprungligen var det ett fåtal större fastigheter som hade skatteplikt och därmed fiskerätt i området, men dessa har sedan dess styckats av i många led. För att fullt ut kartlägga vilka fastighetsägare som i dag har fiskerätt i vattnen skulle man behöva vända sig till Lantmäteriet. Klart är dock att samebyarna i området har fiskerätt i skattevattnen.

På begäran av en sameby kan särskilda fisketillstånd ges av länsstyrelsen. Detta sker vanligtvis när en sameby vill ha med sig någon för fiske i sina vatten, alltså vatten som inte är upplåtna av staten. En särskild form av sådant tillstånd är så kallad långtidsupplåtelse. En sådan gäller under längre tid och omfattar inte bara hundredskapsfiske, utan även nät.

Förvaltning av fisket sker via NatureIT. Länsstyrelsen utför provfisken och utövar fisketillsyn. För detta finns en gedigen databas och länsstyrelsen har också ett gott samarbete med universitet (Sveriges lantbruksuniversitet och Umeå universitet), som tittar på bland annat klimataffekter och decimeringsfiske. Länsstyrelsen har även ett gott samarbete med samebyarna. Länsstyrelsen sköter dessutom miljöövervakningen i området grundat på anslag från Havs- och vattenmyndigheten.

I privata vatten ansvarar varje fiskevårdsområde för förvaltningen inom sitt respektive område. Länsstyrelsen har en rådgivande funktion och kan till exempel lämna underlag för att kartlägga fiskebestånd. I några fall, i sjöar med delad fiskerätt mellan staten och enskilda, upplåts fiske på ett gemensamt kort som förvaltas av fiskevårdsområdet. Det största hotet mot framtida fiskeupplåtelser i privata vatten är den allt högre medelåldern i fiskevårdsområdena, vilken gör det svårt att få ihop styrelser och tillräcklig bemanning för att bedriva nödvändigt förvaltningsarbete.

Om andra upplåtelser

Andra upplåtelser utgörs av bland annat bostadshus, båthus och ledningar. Upplåtelseerna gällande byggnader är relativt statiska och gäller i princip endast förnyelse av befintliga avtal. Antalet fjällägenheter är på väg ned, nu finns 13 stycken kvar i länet. Ett flertal ytterligare upplåtelser har dock tillkommit de senaste åren och gäller exempelvis tävlingar, helikopterturer, hundspann och kitesurfing. Bilden är asymmetrisk och heterogen eftersom det handlar om både småskalig verksamhet och ”jättar” som Svenska Turisföreningen och Skistar.

Länsstyrelsen uppfattar leddragning som en del av statens förfoganderätt snarare än upplåtelse.

Om miljöprövningar

Vid de vattenregleringar som gjordes i länet under 1900-talets mitt kan det konstateras att renskötseln förefaller ha tillmätts mycket liten betydelse. Nu ska vattenregleringarna omprövas enligt EU:s vattendirektiv. Omprövningarna blir dock mycket tekniska och utmynnar framförallt i miljöanpassningar och fiskevårdsåtgärder – inte i några reella omprövningar eller omlokaliseringar.

Om det s.k. Härjedalsuppdraget

I Härjedalen har det historiskt bedrivits en intensiv renskötsel. När renhjordarna blev större, inte minst efter Tjernobykatakastrofen då priset på renkött rasade, uppstod allt fler konflikter med konkurrerande näringar. I en domstolsprocess initierad av ett antal markägare i mitten av 1990-talet fastställdes att det inte finns någon renbetesrätt grundad i sedvana i området. Domen, som kallas Härjedalsdomen, fastställdes av hovrätten och vann laga kraft år 2004 när Högsta domstolen beslutade att inte meddela prövningstillstånd. År 2005 inledde därför regeringen det så kallade Härjedalsuppdraget med syfte att finna en långsiktig lösning på konflikterna genom civilrättsliga avtal. Utan en sådan lösning skulle rennäringen i området ha behövt begränsas kraftigt, vilket ingen av de inblandade önskade. Rennäringen är viktig för hela bygden.

Uppdraget gavs till Jordbruksverket, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen i Jämtlands län (Medlingsgruppen). Medlingsgruppen har arbetat i 17 år. De stora skogsbolagen ingick i ett tidigt skede egna förlikningsavtal med samebyarna. En sameby i området valde att inte vara med i processen. När

det gäller övriga byar så ingicks vinterbetesavtal 2011 och barmarksavtal 2014. Därtill har avtal ingåtts om omvandling av reservbetesområde till vinterbetesområde av klimatskäl. Enligt vinterbetesavtalen och barmarksavtalen betalas arrendeavgift till markägarna med olika belopp beroende på vilken mark det är fråga om. Avgiften betalas till hälften av samebyarna själva och till hälften av Samefonden. Avtalen gäller fem år i taget och har alltså förlängts. 2016 byggdes ett sex mil långt renstängsel för att minska problem med strövrenar. Ytterligare en viktig överenskommelse i avtalen rör ersättning för skogsskador, där en särskild försäkringsfunktion har bildats. Parterna har möjlighet att nå en informell uppgörelse och får i annat fall acceptera Skogsstyrelsens skadevärdering. Man hade väntat sig många anmälningar av skogsskador, men det faktiska antalet har varit begränsat till 2–3 per år.

I östra Jämtland upplevs konfliktytorna mellan markägare och samebyar vara större. Där är frågan om sedvanerätt till renskötsel inte klarlagd i samma utsträckning. Därtill är renskötseln mer geografiskt utspridd i dessa områden – renskötare är bosatta inom ett område men har långa transporter av sina renar till betesområden i andra områden. Detta innebär att kontakterna mellan samebyn och markägarna i området inte är lika nära som i Härjedalen.

Deltagarna från Länsstyrelsen i Jämtlands län har fått ta del av anteckningarna och har getts möjlighet att komma med synpunkter på innehållet.

Länsstyrelsen i Dalarnas län

Kommitténs sekretariat uppfattade att deltagarna från länsstyrelsen framförde bland annat följande.

Övergripande

Till skillnad från andra fjällområden uppträder Naturvårdsverket (och inte Statens fastighetsverk) som ägare av statens mark i dalafjällen.

I länet finns Idre nya sameby. Dessutom används en del av länets östra del av Ruvhten Sijte sameby.

De åretruntmarker i Dalafjällen som är upplåtna till renbete genom kungabrev (1888–1889) omfattas inte av reglerna om renbetesfjäll eller kronomark. Detta innebär att 30 § RNL tillämpas när det gäller upplåtelser mellan samebyar och andra aktörer inom dessa områden. Länsstyrelsen är alltså inte inblandad på annat sätt än som förvaltare av Naturvårdsverkets mark, och informerar endast dessa aktörer om att de måste komma överens med samebyn. Förhållandena i Dalarna skiljer sig därmed från dem i Jämtland.

Om jakt och fiske samt andra upplåtelser

Länsstyrelsen upplåter jakträtt endast till fasta jaktlag och således inte till privatpersoner. Upplåtelseerna är i princip statiska – det handlar om avtal som löpt på i årtionden. Medlemmar i jaktlagen byts visserligen ut ibland, men detta hanterar jaktlagen själva.

När det gäller Idre nya samebys jakträtt gällde tidigare rättigheterna som kungabreven gav, vilket innebar rätt till rovdjursjakt och fiske för husbehov. Efter en hemställan från Länsstyrelsen i Jämtlands län beslutade regeringen 1998 att samebyn skulle ha rätt att jaga och fiska för husbehov och avsalu på statens mark som upplåtits för renbete. Problemet var dock att det mesta av den marken redan var upplåten till andra jaktlag. Året därefter korrigerade regeringen därför sitt beslut på så sätt att jakt- och fiskerätten endast gäller där jakt- och fiskerätt inte sedan tidigare är upplåten till annan. De aktuella områdena framgår av karta (se power point-presentation, bild 7), där det lila området avser småviltsjakt och det streckade området avser älgjakt. Det ska samtidigt noteras all markerad mark inte är intressant för jakt och fiske, eftersom den till stor del utgörs av fjäll.

Reglerna om skydds jakt tillämpas relativt generöst i förhållande till rennäringen. Det görs i detta sammanhang en vidare tolkning av begreppet skada i förhållande till rennäringen än när det gäller andra näringar. Det behöver inte vara fråga om ett rivet djur, utan kan handla om till exempel svårighet att samla renhjorden eller behov av extra skydd vid kalvningen. Det pågår också ett forskningsprojekt som involverar forskare och samebyn och som rör björn och björnskador. Inom ramen för detta projekt studerar man bland annat hur förebyggande arbete kan minska björnskador på renskötsel.

I fråga om fiske säljer länsstyrelsen två olika fiskekort: kvoterat fiske i Storån samt Dala fjällfiskekort för Fulufjället och Långfjället. Övriga fiskerätter upplåts till Idre nya sameby. Samebyn har också rätt till fiske inom vissa områden enligt det nyssnämnda regeringsbeslutet från 1999 (se ovan).

Andra upplåtelser som sker avser bland annat hyresrätter, bostadsarrenden, lägenhetsarrenden och partiella nyttjanderätter. Ofta handlar det om avtal som löper under lång tid.

Länsstyrelsen för dialog med samebyn när avlysning behöver ske för renskötselns skull, till exempel avseende fiskevatten eller skoterleder. Länsstyrelsens viltvårdare har också en tät kontakt med samebyn och dialogen upplevs i dessa delar fungera väl. Länsstyrelsen har inte för vana att begära in något särskilt underlag från samebyarna i ärenden om avlysning, såsom skärmdumpar från GPS-sändare på renar eller liknande. Däremot inhämtar man underlag i form av kartor för att kunna se var renarna vanligtvis befinner sig. GPS-sändare kan däremot vara aktuellt när det gäller rovdjursjakt, för att mer precisa beslut ska kunna fattas.

Upplåtelser på Naturvårdsverkets mark medför i övrigt inte särskilt mycket kontakter med samebyn, även om vissa kontakter har förekommit rörande upplåtelser för jakt på rovdjur och rätten att hugga ved i reservat.

De senaste åren upplevs samebyn dock ha flyttat fram sina positioner något när det gäller upplåtelser, inte minst gällande arrangemang. Det händer numer att intrångsersättning begärs vid arrangemang. Samtidigt råder viss oklarhet om vilka områden som omfattas av rätt till sådan intrångsersättning. Samebyn har i år även begärt kompensation för merarbete på grund av arrangemang, med hänvisning till att renarna då måste flyttas för att inte störas allt för mycket. Från länsstyrelsens sida hänvisar man då till avtalet

mellan samebyn och aktören som har arrangemanget. Länsstyrelsen behöver se en överenskommelse, men blandar sig inte i detaljerna i den.

Länsstyrelsen är mån om att föra dialog med samebyn och andra berörda aktörer när det gäller naturvården. Inom den s.k. Älvdalsdelegationen sker samråd i naturvårdsfrågor med bland andra samebyn, markägare samt representanter för bland annat det lokala näringslivet, turismen, jakten och fisket. Man försöker att på det sättet skapa dialog och träffas ute i fält, för att förstå varandra bättre. Länsstyrelsen upplever att exempelvis frågor om naturvårdsbränning av skog har kunnat lösas enklare under senare tid, då dialogen blivit bättre och mer nyanserad.

Särskilt om begravningsaska

En särskild fråga rör spridning av begravningsaska enligt begravningslagen. Det kan handla om människor som levtt och rört sig i fjällen under hela sitt liv och som vill ha sin aska spridd där. Samebyn ges möjlighet att yttra sig över sådana spridningar, men anses inte vara sakägare då endast markägaren har sådan ställning. I många fall tycker samebyn att det inte är lämpligt att sprida aska inom ett område. Skälet kan vara att renarna ofta rör sig där, eller att platsen har särskild betydelse i den samiska kulturen. Det finns samtidigt inte utrymme för att beakta samerna som urfolk inom ramen för befintlig begravningslag. Kanske behöver detta ändras? Frågan är svårare än man kan tro, då två kulturer möts.

Övrigt

För länsstyrelsens samarbete med myndigheter i andra regioner och län skulle det underlätta om reglerna för statligt disponerad mark av olika slag, såsom kronomark och mark upplåten genom kungabrev, var mer enhetliga. Då hade man kunnat hjälpa varandra i större omfattning.

Det är av stor vikt att utredningen kan få till en bred överenskommelse som håller över tid, oavsett sammansättning i riksdag och sameting. Ett samhällskontraktsperspektiv efterfrågas.

Deltagarna från Länsstyrelsen i Dalarnas län har fått ta del av anteckningarna och har getts möjlighet att komma med synpunkter på innehållet.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län

Kommitténs sekretariat uppfattade att deltagarna från länsstyrelsen framförde bland annat följande.

Övergripande

Inom länet finns inga åretruntmarker utan endast vinterbetesmarker.

Om jakt och fiske

Länsstyrelsen tillämpar reglerna om skyddsjakt relativt generöst i förhållande till rennäringen, på motsvarande sätt som redovisats beträffande tillämpningen av reglerna i Dalarnas län.

Om samråd

Länsstyrelsen erfar att samebyarna i dagsläget bär en stor administrativ börda och har svårt att hinna lämna synpunkter i alla samrådsärenden de är inblandade i. Samtidigt är länsstyrelsen beroende av underlag från samebyarna för att kunna göra korrekta bedömningar och fatta motiverade beslut. En fråga som ofta diskuteras inom länsstyrelsen är därför vilket underlag som ska anses tillräckligt för beslut i olika frågor. Frågan har varit särskilt aktuell i vindkraftsärenden, men väcks även i andra fall.

En svårighet ligger i att de olika samråden sällan samordnas, vilket sannolikt gör det svårt för samebyarna att få en helhetsbild. Från länsstyrelsens sida försöker man få till stånd en samordning gällande naturreservaten, för att ge en samlad bild av vad som gäller och vilka frågor som är aktuella i området. Länsstyrelsen har också upparbetat en dialog med flera av samebyarna där man ser över vilka delar av samrådsarbetet som kan ske rutinmässigt och vilka frågor som kan behöva mer tid och arbete.

Länsstyrelsen känner till att samebyar har begärt ersättning för sitt arbete i samråden. Länsstyrelsen har dock ingen möjlighet att agera i frågan eller bestämma hur de aktuella bolagen ska bemöta ersättningsanspråken. Från länsstyrelsens sida har man inte kunnat se någon rättslig möjlighet till ersättning eller att andra näringsutövare har någon ersättningsrätt.

När det särskilt gäller miljöprövningsärenden har länsstyrelsen arbetat för att de ansökande bolagen ska anpassa sitt samrådsförfarande till samebyarnas särskilda situation och ställning som urfolk. Enligt länsstyrelsens mening borde kraven vid ett sådant samrådsförfarande specificeras i lag. Det är

viktigt att det tidigt i processen klargörs hur den aktuella marken ser ut, vilka som berörs och hur marken kommer att påverkas. När länsstyrelsen väl får in ansökan sker ingen kompletteringsremiss till samebyn, utan samebyn får se den färdiga ansökan först när den kungörs. Det är därför viktigt att samrådet fungerar i ett tidigare skede.

En fråga som ibland försvårar samrådsprocessen är att samebygränserna inte är fullt ut klarlagda. Det kan därmed uppstå oklarhet om vilka parter som ska vara med i samrådet, vilket resulterar i att många samrådsremisser skickas ”för säkerhets skull”. En stor förbättring har skett i och med Sametingets markanvändningskartor, som länsstyrelsen numera använder sig av. Viss osäkerhet kvarstår dock, inte minst sedan en sameby har gjort gällande att byns gränser inte överensstämmer med Sametingets karta.

Särskilt om naturreservat

Eftersom det inte finns några åretruntmarker i länet, uppstår sällan några kontroverser när det gäller naturreservat. Det vore dock av stort värde om förhållandena kring vad som gäller naturreservat reddes ut (jfr Naturvårdsverket NV-07867-16). I Västernorrland sker oftast ingen reglering av jakt och fiske i naturreservaten, men däremot av naturvårdsbränningar. På detta område har länsstyrelsen haft en god dialog med framförallt en samebyangående riksintressen för rennäringen och det finns en ömsesidig förståelse för att bränning förstör renbete på kort sikt, men kan vara en förutsättning för gott bete i ett längre perspektiv.

Övrigt

När det gäller utredningens uppdrag rörande en möjlig förlikningsmekanism är det viktigt att en sådan konstrueras på ett sådant sätt att alla parter känner sig hörda samt respekterar förlikningsorganet och dess arbete. Försoningsdelen är särskilt viktig. Detta är givetvis en stor och svår fråga, men ur ett samhällsbyggande perspektiv viktig att fundera på.

Deltagarna från Länsstyrelsen i Västernorrlands län har fått ta del av anteckningarna och har getts möjlighet att komma med synpunkter på innehållet.